

บทที่ 4

สถานการณ์ความสัมพันธ์ไทย-พม่า

ในบทนี้ผู้ศึกษาจะทำการวิเคราะห์ปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่า อันเกิดมาจากพฤติกรรมของฝ่ายไทย ในช่วงรัฐบาลนายชวน (สมัยที่ 2) อย่างละเอียด โดยการศึกษาในครั้งนี้จะมุ่งเน้นทำการพิจารณาถึงสถานการณ์ความสัมพันธ์ไทย-พม่าครั้งต่างๆ ในแง่ของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในช่วงของรัฐบาลชุดนี้ เป็นสำคัญ

อนึ่ง เมื่อพิจารณาตามสภาพการณ์เบื้องต้นแล้ว จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า ในช่วงของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) ดูเหมือนว่าจะเป็นไปได้เป็นอย่างดี แต่ในความเป็นจริง กลับมีลักษณะที่เลวร้ายและยุ่งยากมากกว่ารัฐบาลชุดก่อนๆ เห็นได้จากการศึกษากรณีความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจไทย-พม่า ดังปรากฏในบทที่ 3 เนื่องจากในช่วงเวลาของรัฐบาลนายชวน (สมัยที่ 2) นี้ ฝ่ายพม่าได้แสดงได้ความไม่ไว้วางใจ และมีปฏิกิริยาในแง่ลบต่อฝ่ายไทยหลายครั้ง สำหรับเหตุการณ์สำคัญที่สนับสนุนความหวาดระแวงของฝ่ายพม่าต่อฝ่ายไทยก็เริ่มจากการที่ไทยมีเหตุการณ์ที่เสมือนเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในพม่า ด้วยการเป็นผู้เสนอหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” ขึ้นมาแทนที่หลักการ “การเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์” ในระหว่างการประชุมประจำปีของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียน (ASEAN Ministerial Meeting หรือ AMM) ที่กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2541 เพื่อให้ที่ประชุมพิจารณารับหลักการดังกล่าวเป็นหลักปฏิบัติของประเทศสมาชิกอาเซียน ทั้งนี้หลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” ที่ว่านี้ถูกนำมาประกาศโดย นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย ซึ่งเป็นผู้ที่ได้ให้ความหมายของหลักการนี้ต่อที่ประชุมอาเซียนในขณะเดียวกันนั่นเองว่าคือ “ประเด็นต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกันอาจจะได้รับการหยิบยกขึ้นมาหารือ โดยไม่ถือว่าเป็นการแทรกแซงและประเด็นที่อาจมีผลกระทบต่อประเทศสมาชิกอื่น หรือต่อภูมิภาคโดยรวม ก็สามารถที่จะหารือกันในอาเซียนได้ทันที โดยมุ่งหวังที่จะแสวงหาทางออกที่น่าพึงพอใจ”¹

อย่างไรก็ตามปรากฏว่า ข้อเสนอดังกล่าวถูกคัดค้านจากสมาชิกทุกประเทศยกเว้นฟิลิปปินส์ เพราะสมาชิกส่วนใหญ่เห็นว่า อาจสื่อความหมายออกไปในทางที่ว่า อาเซียนต้องการเข้าไปก้าวล่วงกิจการภายในของประเทศอื่น ซึ่งขัดกับหลักการเดิมของอาเซียน อันได้แก่หลักการ “การไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิก” หรือ non - intervention อย่างไรก็ตามที่ประชุมตกลงรับหลักการที่เรียกว่า “การปฏิสัมพันธ์เชิงเกื้อหนุน” อันหมายความว่า

¹ ““เกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” นโยบายเอาใจไอเอ็มเอฟหรือภาวะร้อนวิชา,” ไทยโพสต์ (11 สิงหาคม

ต่อไปนี้ สมาชิกจะมีปฏิสัมพันธ์ หรือ หารือกันมากยิ่งขึ้นในเรื่องต่างๆของภูมิภาค ทั้งนี้ถือได้ว่า นโยบายต่างประเทศที่นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ เรียกว่า “นโยบายการเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” ซึ่งภายหลังเปลี่ยนมาเป็น “การปฏิสัมพันธ์เชิงเกื้อหนุน” มีหลักการสำคัญเช่นเดียวกัน คือ²

1) หลักการใหม่นี้เป็นการล้มเลิกแนวคิดเรื่องการไม่แทรกแซงกิจการทางการเมืองภายในของประเทศอื่น หรือ non-intervention ซึ่งเป็นแนวคิดดั้งเดิมของประเทศในกลุ่มสมาชิกอาเซียน ด้วยการที่จะให้ประเทศในกลุ่มสมาชิกอาเซียนหันหน้าเข้ามาปรึกษาหารือกัน ในประเด็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อประเทศสมาชิกอื่นโดยรวม และ 2) หลักการใหม่นี้เป็นการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับกระแสโลกในเรื่องประชาธิปไตย และเรื่องสิทธิมนุษยชน เป็นสำคัญ อนึ่ง สำหรับกรณีนี้ กล่าวได้ว่าถึงแม้การเสนอหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” ดังกล่าว ทำให้ไทยมีภาพพจน์ที่ดีในสายตาประชาคมโลก เพราะไทยได้ดำเนินการตามแนวทางที่ได้รับการยอมรับในระดับระหว่างประเทศ คือ ประเด็นที่เกี่ยวกับกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน ก็ตาม แต่เนื่องด้วยไทยและพม่าเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกันยาวไกลถึง 2,401 กิโลเมตร ดังนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นผลกระทบตามมาจากความสัมพันธ์ที่ไม่ปรกติ และเลวร้ายลงระหว่างไทย-พม่าในด้านต่างๆ จึงส่งผลเสียหายต่อไทยอย่างมาก

ในการนี้ถึงแม้ว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ จะไม่ได้พูดอย่างชัดเจน ต่อที่ประชุมประจำปีของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียนเมื่อปี พ.ศ. 2541 ว่าจะล้มเลิกหลักการ “การไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิกในกลุ่มประเทศอาเซียน” แต่ข้อเสนอของไทยครั้งนั้นก็คือ ความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนหลักการที่เรียกว่า “การเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์” ซึ่งเป็นหลักการที่เน้นเรื่อง “การไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิก” อันเป็นหลักที่อาเซียนยึดปฏิบัติต่อพม่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 นั้นเอง

โดยกรณีการเสนอหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” ของฝ่ายไทยต่อการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียนประจำปี พ.ศ. 2541 ดังกล่าว ได้รับความเห็นชอบและการสนับสนุนจากฝ่ายรัฐบาลไทยอย่างชัดเจน ดังที่ ม.ร.ว. สุชุมพันธุ์ บริพัตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยชี้แจงไว้ว่า หลักการ “การเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์” ซึ่งเป็นหลักการอาเซียนเดิมนั้น ถูกสมาชิกอาเซียนเน้นไปที่การเกี่ยวพัน คือการค้าขายกับพม่าโดยไม่เคยมีความพยายามที่จะกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์ในพม่า แต่เนื่องจากว่าไทยได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ในพม่าเสมอมา เช่น ปัญหาชายแดน และยาเสพติด ไทยจึง

² อุทฤษฎี ปัทมานันท์, “ไทย,” ใน เอเชียรายปี(2542). วัชรินทร์ ยงศิริ, พรพิมล ตริโชติ, และ ชปา จิตต์ประทุม, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 136.

อยู่ในฐานะที่ควรจะใช้หลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” กับพม่า กล่าวคือ สามารถพูดกับพม่าได้ในเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อไทย และหากไม่ได้ผล ก็ยอมมีสิทธิขอให้ประเทศอาเซียนอื่นช่วยพูดด้วย นอกจากนี้ ไทยยังต้องการให้พม่าเป็น “สมาชิกที่ดีของอาเซียน” และการเป็นสมาชิกอาเซียนของพม่าต้อง “ไม่เป็นอุปสรรค” ต่อความร่วมมือของอาเซียน กับประเทศตะวันตก³

ทั้งนี้ ณ ที่ประชุมประจำปีของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียน พ.ศ. 2541 ครั้งนั้น รัฐบาลพม่ารู้สึกว่าคุณกดดัน รวมทั้งมีความอับอายอย่างรุนแรงเมื่อได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์จากประชาคมโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีที่นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย และนายโดมิงโก เชียซอน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของฟิลิปปินส์ เริ่มกล่าววิจารณ์ระบอบการปกครองของพม่าอย่างเปิดเผยต่อสายตาชาวโลกบนเวทีที่ประชุมดังกล่าว โดยนายเซียซอน ผู้แทนฟิลิปปินส์ได้ตักเตือนพม่าว่า หากยังไม่สามารถที่จะจัดการและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในประเทศของตนให้สงบลงได้ พม่าอาจถูกบีบบังคับจากประชาคมโลกให้เผชิญหน้ากับวิถีทางการเมืองภายในประเทศรูปแบบใหม่ ในขณะที่นายสุรินทร์ ได้แสดงความเห็นต่อระบอบการปกครองพม่า ที่ไม่เป็นไปตามรูปแบบประชาธิปไตย และมีการละเมิดสิทธิมนุษยชน ด้วยการนำเสนอนโยบาย “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” ต่อที่ประชุมครั้งนั้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นการก้าวอย่างครั้งสำคัญของไทยที่แตกต่างออกไปจากนโยบายดั้งเดิมของอาเซียน⁴ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ในกรณีนี้ ส่งผลให้ผู้นำฝ่ายพม่ามีความไม่พอใจและวิจารณ์ถึงการแสดงออกของฝ่ายไทยในที่ประชุมดังกล่าว โดยได้กล่าวถึงจุดยืนใหม่ของอาเซียน อันเกิดขึ้นเนื่องมาจากฝ่ายไทยเป็นผู้ริเริ่มว่า “หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน” เป็นแนวทางพื้นฐานของอาเซียนที่ได้ส่งผลให้สมาชิกอาเซียนอยู่ร่วมกันอย่างปรองดองมานานกว่า 30 ปี นับตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง มิใช่เพื่อที่จะเอื้อให้สมาชิกอาเซียนประเทศใดประเทศหนึ่งใช้ประโยชน์ในการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในของประเทศสมาชิกด้วยกัน⁵ อย่างไรก็ตามการเสนอหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” ของฝ่ายไทยนั้น ได้ส่งผลให้ “หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน” อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของอาเซียนเริ่มเปลี่ยนแปลงและมีแนวทางที่จะเลือนหายไปจากองค์การอาเซียน นับตั้งแต่ช่วงกลางปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา⁶

³ จุฬารัตน์ เชื้ออักษกุล, “จาก Constructive engagement ถึง Flexible engagement กับปัญหาพม่า-อาเซียน และปัญหาทวิภาคี ไทย-พม่า,” หน้า 132.

⁴ “Burma,” *Far Eastern Economic Review* : ASIA Yearbook (1999): 86.

⁵ *Ibid.*, 87.

⁶ *Ibid.*

จากกรณีที่ฝ่ายไทยได้ประกาศหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” ต่อที่ประชุมประจำปีของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียน เมื่อกลางปี พ.ศ. 2541 นั้น ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า ในช่วงแรกก่อนการนำเสนอหลักการดังกล่าวนี้ รัฐบาลไทยเล็งเห็นว่าปัญหาต่างๆระหว่างไทย-พม่า ที่ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ไทยจึงควรที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบาย เพื่อให้การดำเนินนโยบายที่มีต่อพม่าเป็นไปอย่างราบรื่นยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์ในด้านต่างๆระหว่างไทย-พม่าให้ดีขึ้น และเพื่อที่จะให้นโยบายทางด้านการต่างประเทศและประเทศเพื่อนบ้านของรัฐบาลดำเนินไปอย่างที่รัฐบาลได้แถลงไว้ตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นของรัฐบาล แต่กระนั้น การประกาศหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” ดังกล่าวกลับไม่ได้เป็นวิธีที่ดีอันจะสามารถแก้ไขปัญหาที่เคยมีมาในอดีตระหว่างไทย-พม่าได้ ทั้งนี้เราจะเห็นได้ว่า พม่ากลับแสดงปฏิกิริยาไม่พอใจต่อการกระทำของฝ่ายไทยในทันที ซึ่งในประเด็นนี้รวมถึงทุกกรณีที่ไทยเข้าไปก้าวล้ำประเด็นการเมืองภายในของพม่า เพราะพม่ามีความอ่อนไหวและเปราะบางต่อเรื่องเหล่านี้มาก

นอกจากนี้ ถึงแม้ว่า จะมีหลักฐานที่ปรากฏชัดเจนว่า พม่าได้ก่อปัญหาการไม่ปฏิบัติตามหลักการประชาธิปไตย และการละเมิดสิทธิมนุษยชน อันเป็นประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จริง อย่างไรก็ตามและฟิลิปปินส์เสนอต่อที่ประชุมประจำปีของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียนก็ตาม แต่กลับปรากฏว่า ประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นนี้น้อยกว่าไทยและฟิลิปปินส์มาก กล่าวคือ ในขณะที่ประเทศอื่นๆในอาเซียน ยกเว้นฟิลิปปินส์ ยึดถือหลักการประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนเช่นเดียวกับไทย แต่ประเทศต่างๆเหล่านั้นก็ไม่ได้แสดงท่าทีไม่เป็นมิตรต่อพม่า จนทำให้พม่ารู้สึกอับอายและเสียหน้าบนเวทีระหว่างประเทศดังเช่น ในที่ประชุมประจำปีอาเซียนประจำปี พ.ศ. 2541 อย่างที่ไทยและฟิลิปปินส์กระทำ

ทั้งนี้ ในกรณีของประเทศอาเซียนอื่นๆเช่น มาเลเซีย และสิงคโปร์ ซึ่งถึงแม้ว่าจะไม่ได้แสดงความเห็นต่อประเด็นพม่าบนเวทีระหว่างประเทศดังกล่าว แต่ในขณะเดียวกันทั้งสองประเทศก็ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับเรื่องภายในของพม่าโดยตรง ในลักษณะการเจรจาแบบทวิภาคีพร้อมกับสร้างความสัมพันธ์อันดีกับพม่าไปด้วย อันเป็นแนวทางการปฏิบัติที่เป็นมิตรกับพม่ามากกว่า เห็นได้จากกรณีที่นายกรัฐมนตรีมหาธีร์ โมฮัมหมัด ของมาเลเซียได้เยือนกรุงย่างกุ้งประเทศพม่า เมื่อเดือนมีนาคม ปี พ.ศ. 2542 ซึ่งครั้งนั้น นายกรัฐมนตรีของมาเลเซีย ได้ทำการเจรจากับพม่าในหลายประเด็น รวมถึงการเน้นให้ฝ่ายพม่ารับทราบว่าเป็นเรื่องมิตรภาพและความสัมพันธ์กับสหภาพยุโรป มีความสำคัญยิ่งต่อองค์กรอาเซียน เช่นเดียวกับสิงคโปร์ซึ่งในระยะช่วงเดือนเดียวกัน นายกรัฐมนตรีโก๊ะ จ๊ก ตง ของสิงคโปร์ได้เยือนพม่า และได้เข้าหารือกับผู้นำพม่าถึงเรื่องต่างๆ รวมทั้งการเสนอปรับเปลี่ยนเงื่อนไขในการการลงทุนที่จะเอื้อต่อพม่ามากกว่า

ข้อเสนอของประเทศอื่น⁷ อันถือได้ว่าทั้งสองประเทศคือ มาเลเซีย และสิงคโปร์ ได้เลือกที่จะแสดงความคิดเห็นต่อพม่าในเชิงสร้างสรรค์โดยใช้วิธีการสร้างความสัมพันธ์อันดีเป็นสำคัญ ซึ่งนับได้ว่าเป็นแนวทางที่ทำให้พม่ารับรู้ความคิดเห็นจากภายนอกประเทศได้อย่างนุ่มนวลกว่าที่ไทยและฟิลิปปินส์ได้เลือกกระทำลงไป

หรือแม้แต่ประเทศที่อยู่นอกองค์การอาเซียน ซึ่งยึดถือหลักการประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนเช่นเดียวกับประชาคมโลกอย่างญี่ปุ่น ก็ยังแสดงท่าทีเป็นมิตรกับพม่าด้วยการเสนอที่จะให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่พม่าในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 โดยญี่ปุ่นประกาศว่าจะจัดหาเงินกู้จำนวน 20 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ให้กับพม่าเพื่อเป็นงบประมาณในการก่อสร้างสนามบินระหว่างประเทศที่เมืองมิงกลาดอน (Mingaladon) ในกรุงย่างกุ้ง ก่อนที่จะใช้เงินไขดังกล่าวเป็นข้อแลกเปลี่ยนในการเจรจาต่อรองกับพม่าในเวลาต่อมา โดยในอีกหนึ่งเดือนถัดมา ญี่ปุ่นได้ส่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นางมาซาฮิโกะ ทาคามูระ เข้าเจรจาย่างประนีประนอมกับพม่า ทั้งนี้ นางทาคามูระ ได้กระตุ้นเตือนให้รัฐบาลทหารพม่าเปิดการเจรจากับนางอองซาน ซูจี รวมทั้งได้กล่าวเตือนวิธีการจับกุมชนกลุ่มน้อยทั้งหลายของพม่า⁸

ดังนั้น กล่าวได้ว่า การที่ประเทศต่างๆ จะเจรจาเรื่องประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนกับพมานั้นย่อมมีความเป็นไปได้ แต่ก็ควรที่จะดำเนินการเจรจาเรื่องดังกล่าวไปในแนวทางที่เหมาะสมและประนีประนอม เพื่อที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีกับพม่า ทั้งนี้ การเจรจาในลักษณะทวิภาคีกับพม่าโดยตรง จะเป็นผลดีกว่าที่จะใช้วิธีการที่แข็งกร้าวด้วยการประกาศต่อต้านระบอบการเมืองการปกครองของพม่าอย่างชัดเจนต่อหน้าประชาคมโลกอย่างของไทย และฟิลิปปินส์เลือกปฏิบัติในเวทีการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียนประจำปี พ.ศ. 2541

สำหรับปัญหาความสัมพันธ์ไทย-พม่าในช่วงภายหลังจากที่ไทยเสนอหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” ไปนั้น ได้ปรากฏให้เห็นในการประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วม หรือ JBC ไทย-พม่า ครั้งที่ 4 ที่จัดขึ้นระหว่างวันที่ 4-6 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 ณ กรุงย่างกุ้ง โดยในการประชุมที่กล่าวถึง ฝ่ายพม่าได้เสนอวิธีการปักปันเขตแดนไทย-พม่ารูปแบบใหม่ อันเป็นแนวทางที่หักล้างกรอบเดิมที่เคยตกลงกับฝ่ายไทยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม ฝ่ายไทยไม่ยอมรับในข้อเสนอนี้ใหม่ดังกล่าวของฝ่ายพม่าแต่อย่างใด ซึ่งนับได้ว่าความตกลงในการประชุม JBC ครั้งที่ 4 ที่กล่าวถึง มีความไม่ราบรื่น และแตกต่างไปจากสถานการณ์การประชุม JBC ครั้งที่ 3 ที่เกิดขึ้นในช่วง 18-19 สิงหาคม พ.ศ. 2540 ที่กรุงเทพฯ อย่างชัดเจน เนื่องจาก

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

การประชุมในครั้งนั้น ความตกลงไทย-พม่ายังเป็นไปในลักษณะที่ทั้งสองฝ่ายยังคงมีความเห็นพ้องต้องกันคือ⁹

อย่างไรก็ดี สถานการณ์ไทย-พม่าในช่วงหลังกลางปี พ.ศ. 2541 ซึ่งไทยได้ประกาศเสนอหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” ไปแล้วนั้น ไม่ได้เลวร้ายลงอย่างมากจนทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันหลังจากนั้นจะหมดสิ้นไปเสียทีเดียว เพราะในความเป็นจริงนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าในช่วงหลังการประกาศหลักการดังกล่าวก็ยังมีสภาพที่ดีอยู่อย่างต่อเนื่อง ดังเห็นได้จาก การประชุมระหว่างไทย-พม่าในช่วงการเยือนไทยของพล.อ.อาวุโส ตาน ฉ่วย ประธานสภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ (The State Peace and Development Council หรือ SPDC) และ นายกรัฐมนตรีพม่า เมื่อวันที่ 8-9 มีนาคม พ.ศ. 2542 ที่ปรากฏผลว่าทั้งสองประเทศยินดีส่งเสริมความร่วมมือในทุกระดับ ในด้านการแก้ไขปัญหาเสพติด การประชุมไทย-พม่า ว่าด้วยความร่วมมือในการปราบปรามยาเสพติด เมื่อวันที่ 24-26 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 ณ สหภาพพม่า นอกจากนี้ยังมี การประชุมความร่วมมือปราบปรามยาเสพติดไทย-พม่า ครั้งที่3 เมื่อวันที่ 17-18 สิงหาคม พ.ศ. 2542 ณ จังหวัดระยอง รวมทั้งการประชุมหารือกับเจ้าหน้าที่พม่าเรื่องยาเสพติดโดยฝ่ายไทยมีนายพิชัย รัตตกุล รองนายกรัฐมนตรี และคณะผู้แทนไทยรวมทั้งเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด หรือ ป.ป.ส. เป็นตัวแทน เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม-1 สิงหาคม พ.ศ. 2542 และการประชุมสัมมนาในการควบคุมเคมีภัณฑ์และสารตั้งต้นที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดระหว่างเจ้าหน้าที่ปราบปรามยาเสพติดของฝ่ายไทยและพม่า เมื่อวันที่ 13-14 กันยายน พ.ศ. 2542 ณ จังหวัดเชียงราย¹⁰ ซึ่งในการประชุมต่าง ๆ นี้ กล่าวได้ว่า การที่ไทยได้ดำเนินความร่วมมือกับประเทศพม่า ในด้านการแก้ไขปัญหาเสพติดโดยได้มีการประชุมหารือทั้งในระดับนโยบาย ระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส และระดับปฏิบัติอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องดังกล่าว ได้บังเกิดผลที่เป็นรูปธรรมต่อความสัมพันธ์ไทย-พม่าอย่างสำคัญในระดับหนึ่งคือ พม่าได้กำหนดข้อตกลงที่จะดำเนินการร่วมกันกับไทยโดย¹¹

- 1) ให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารผู้กระทำความผิดระหว่างกัน
- 2) พม่ายินดีที่จะติดตามจับกุมผู้ต้องหาชาวไทยที่หลบหนีไปในเขตพม่า เพื่อส่งตัวให้กับประเทศไทย

⁹ สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่การทูต กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กระทรวงการต่างประเทศ, 21 มิถุนายน 2545.

¹⁰ สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, ผลการดำเนินงาน 3 ปี ของรัฐบาลนายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย(พฤษภาคม 2540-พฤษภาคม 2543), หน้า48-49.

¹¹ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด สำนักนายกรัฐมนตรี, “มาตรการความร่วมมือระหว่างประเทศ,” ใน 3 ปี ป.ป.ส. รัฐบาลชวน หลีกภัย, หน้า56-57.

3) ประเทศไทยได้อบรมความรู้เกี่ยวกับการปราบปรามเคมีภัณฑ์ที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้กับเจ้าหน้าที่พม่า

4) กำหนดให้มีชุดปฏิบัติการร่วม และสามารถประสานงานได้ในทันที โดยไม่ต้องรออนุมัติจากส่วนกลาง ซึ่งมีการกำหนดจุดประสานและตั้งชุดปฏิบัติการร่วมกันไปแล้ว รวม 4 จุด คือ จังหวัดท่าขี้เหล็ก-อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เมียวดี-อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เกาะสอง-จังหวัดระนอง และสนามบินย่างกุ้ง-สนามบินดอนเมือง

ทั้งนี้จากการที่ พล.อ.อาวุโส ตาน ฉ่วย ได้เยือนไทยอย่างเป็นทางการในฐานะแขกของรัฐบาลไทยตามคำเชิญของนายชวน หลีกภัย ในระหว่างวันที่ 8-9 มีนาคม พ.ศ. 2542 ดังกล่าวนั้น ถือได้ว่ารัฐบาลพม่าได้ให้ความสำคัญต่อการเยือนไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากการที่คณะผู้แทนฝ่ายพม่าที่ร่วมเดินทางมาเยือนไทยในครั้งนี้ ประกอบไปด้วยบุคคลสำคัญๆ ได้แก่ พล.ท.จิ้น ยุ้น เลขานุการอันดับหนึ่งของพรรค SPDC อู วิน หม่อง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ พ.อ. ติน หล่าย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พล.ต. ซอล วิน รัฐมนตรีว่าการด้านการโรงแรมและการท่องเที่ยว พ.อ.เต็ง ยุ้น รัฐมนตรีว่าการด้านการพัฒนาบริเวณชายแดน เชื้อชาติและกิจการพัฒนา และ อู จิ้น หม่อง วิน รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ¹² ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ในช่วงเวลาภายหลังจากกลางปี พ.ศ. 2541 ซึ่งไทยได้เสนอหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” ไปแล้ว ความสัมพันธ์ไทย-พม่าในทางบวกยังคงปรากฏให้เห็นอยู่

จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ที่นักศึกษาชาวพม่าและชนกลุ่มน้อยได้ทำการบุกยึดสถานทูตพม่าประจำประเทศไทย ในช่วงเดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2542 โดยนักศึกษากลุ่มดังกล่าวจำนวน 5 คน ติดอาวุธครบมือและได้เข้าบุกยึดสถานทูตพม่าประจำประเทศไทยเมื่อวันที่ 1-2 ตุลาคม พ.ศ. 2542 พร้อมกับยึดตัวประกันชาวไทยและชาวต่างชาติในสถานทูตจำนวน 89 คน เพื่อใช้เป็นข้อต่อรองในการเรียกร้องเงื่อนไขกับรัฐบาลทหารพม่า ทั้งนี้ข้อเรียกร้องดังกล่าวมี 3 ประการ ได้แก่¹³ 1) ให้ปล่อยตัวนักโทษการเมืองทั้งหมดทันที และปราศจากเงื่อนไข 2) ให้เปิดการเจรจากับคณะกรรมการตัวแทนแห่งรัฐสภาประชาชน (Committee Representing the People’s Parliament หรือ CCRP) และ 3) ให้จัดประชุมรัฐสภาประชาชน เพื่อนำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลผสมร่วมกับ CCRP

อนึ่ง เหตุการณ์ครั้งนี้นับเป็นปัญหาสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า ที่เกิดขึ้นในช่วงรัฐบาลชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) และถือได้ว่าเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงที่สุดในรอบ 10 ปีเลยทีเดียว นับตั้งแต่เมื่อปี พ.ศ. 2531 หรือนับตั้งแต่สมัยของรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ

¹² พรพิมล ศรีโชติ, “พม่า,” ใน เอเชียรายปี(2543), หน้า 229 -230.

¹³ Chayachoke Chulasiriwongs, “Thai Foreign Relations : Solving Problems and Creating Images,” in Southeast Asian Affairs 2001 , p.9.

ที่เป็นสมัยแห่งการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ไทย-พม่าให้กลับมาแนบแน่นอีกครั้ง เป็นต้นมา¹⁴ เพราะภายหลังจากที่เกิดเหตุการณ์เมื่อวันที่ 1-2 ตุลาคม ขึ้นมา รัฐบาลพม่าได้มีปฏิกิริยาโต้ตอบไทยในทางลบทันทีด้วยการสั่งปิดพรมแดนไทย-พม่า ซึ่งเป็นช่องทางการค้าที่สำคัญตลอดแนวชายแดน ตั้งแต่ด่านท่าขี้เหล็ก ตรงข้ามอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ด่านเมียวดี ตรงข้ามอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และด่านเกาะสอง ตรงข้ามจังหวัดระนอง โดยห้ามประชาชนพม่าเข้ามาฝั่งไทยอย่างเด็ดขาด นอกจากนี้ในส่วนของบริษัทบ้านพระเจดีย์ ด่านเจดีย์สามองค์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ตรงข้ามอำเภอพญาทองสุข จังหวัดผาอัน ประเทศพม่า ทหารพม่าก็ได้นำรั้วลวดหนามมาปิดกั้นช่องทางเข้าออกเป็นแนวยาวตลอดคันดิน เป็นระยะทาง 1 กิโลเมตร นับตั้งแต่วันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา พร้อมทั้งยังได้ส่งกำลังทหารมาประชิดชายแดนไทยเพื่อควบคุมสถานการณ์ตามแนวชายแดน อีกทั้งยังพบว่า ทหารพม่าได้มีการเคลื่อนตัวอยู่บริเวณชายแดนในเขตด้านอำเภอท่าสองยาง จนถึงอำเภออุ้มผาง ในจังหวัดตากด้วยเช่นกัน ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลพม่าได้สั่งปิดน่านน้ำห้ามเรือประมงไทยเข้าไปทำการประมงในเขตพม่านับตั้งแต่วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2542 อีกด้วย¹⁵

ในความเป็นจริงนั้น ถึงแม้ว่านายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้เชิญเอกอัครราชทูตพม่าประจำประเทศไทย อุ ลา หม่อง เข้าพบเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2542 เพื่อขอทราบความคืบหน้าเกี่ยวกับ ผลการดำเนินการของรัฐบาลพม่ากรณีการปิดด่านชายแดนไทย-พม่าและการยกเลิกสัมปทานประมงร่วมไทย-พม่า ภายหลังจากที่นักศึกษาชาวพม่าและชนกลุ่มน้อยปฏิบัติกรยึดสถานทูตพม่าประจำประเทศไทยนั้น แต่ปรากฏว่า พม่าก็ยังปฏิเสธที่จะทำการเปิดด่านชายแดนไทย-พม่า รวมทั้งการให้สัมปทานประมงร่วมไทย-พม่า โดยอ้างว่า ปัญหการปิดด่านชายแดนไทย-พม่าที่เป็นอยู่ มีส่วนมาจากการบุกยึดสถานทูตพม่าของกลุ่มนักศึกษาซึ่งยังคงลอยนวลอยู่ โดยพม่าเห็นว่า บุคคลเหล่านี้เป็นภัยต่อความมั่นคงและทรัพย์สินของพม่า ส่วนในเรื่องประมงนั้น พม่าอยู่ในระหว่างการจัดระเบียบประมงใหม่ และสำหรับสถานการณ์ด้านชายแดนไทย-พม่า โดยเฉพาะเขตแดนทางบกช่วงเดือนตุลาคมนั้น เป็นช่วงของการสับเปลี่ยนกองกำลังทหารของพม่า จึงอาจทำให้มองว่า พม่ามีการเสริมกองกำลังทหารบริเวณชายแดน¹⁶

แต่กระนั้น เนื่องด้วยเมืองชายแดนของพม่าจำเป็นต้องนำเข้าสินค้าจำเป็นจากไทยมาโดยตลอด ดังนั้นการปิดด่านชายแดนของฝ่ายพม่าครั้งนี้ จึงส่งผลให้ประชาชนชาวพม่าที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนต้องประสบกับภาวะการขาดแคลนสินค้าในการอุปโภค-บริโภค อาทิ อาหาร

¹⁴ พรพิมล ตริโชติ, "พม่า," ใน เอเชียรายปี(2543), หน้า 227.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 228.

¹⁶ กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, "ข่าวสารนิเทศ ที่ 955/2542 เรื่องปัญหาชายแดนไทย-พม่า," 13 ตุลาคม 2542 .

น้ำมัน และสิ่งของจำเป็นอื่นๆอย่างรุนแรง อันเป็นผลให้รัฐบาลพม่ามีความจำเป็น ที่จะต้องทำการ เปิดด่านตามแนวชายแดนไทย-พม่าอีกครั้ง¹⁷ ในวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542¹⁸ อย่างไรก็ตาม ใดก็ตาม ในส่วนของสัมปทานประมงนั้น พม่าก็ไม่ได้มีการพิจารณาเพิ่มเติมในเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด

หากพิจารณาสถานการณ์ไทย-พม่า ที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่เริ่มต้นรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) จะพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่ามาถึงจุดตกต่ำที่สุดในช่วงหลังจากที่นักศึกษา ชาวพม่าและชนกลุ่มน้อย ได้เข้ามาบุกยึดสถานทูตพม่าประจำประเทศไทยในช่วงต้นเดือนตุลาคม พ.ศ. 2542 ทั้งนี้เนื่องมาจากภายหลังจากที่ตัวประกันทั้งหลายถูกปล่อยตัวอย่างปลอดภัยแล้ว นักศึกษาชาวพม่าและชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ ไม่ได้รับการลงโทษตามกฎหมายไทยใดๆ และยัง ได้รับการปล่อยตัว โดยที่รัฐบาลไทยนำไปส่งในบริเวณที่ปลอดภัยตามแนวชายแดนไทย-พม่า ซึ่งกรณีนี้รัฐบาลพม่าย่อมมีความรู้สึกไม่พอใจอย่างมากกับการที่ไทยเลือกใช้วิธีการปฏิบัติอย่าง นุ่มนวลต่อนักศึกษาที่เป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาลพม่าดังกล่าว¹⁹ และจึงได้ทำให้มีการปิดด่านตาม แนวชายแดนไทย-พม่า รวมทั้งการยกเลิกสัมปทานประมงที่เคยให้แก่ฝ่ายไทยทั้งหมดทันที

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงสาเหตุอีกประการของการที่พม่าตอบโต้ไทยในแง่ลบต่อ กรณีดังกล่าวจะพบว่า ภายหลังจากที่เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น ฝ่ายไทยได้แสดงท่าทีที่สร้างความหวาดระแวงให้กับฝ่ายพม่าด้วยเช่นกัน โดยการที่ผู้นำฝ่ายไทยซึ่งได้แก่ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ออกมาให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชน ในกรณีนี้ นักศึกษาชาวพม่าและชนกลุ่มน้อยบุกยึดสถานทูตพม่าประจำประเทศไทยว่า ไทยส่งตัวนักศึกษา กลุ่มนี้กลับสู่บริเวณที่ปลอดภัยในเขตพม่า เพราะไทยเห็นว่ากลุ่มนักศึกษาไม่ได้เป็นผู้ก่อการร้าย แต่เห็นว่าเป็นกลุ่มผู้ต่อสู้ที่เรียกร้องให้ได้มาซึ่งประชาธิปไตยในประเทศของพวกเขา²⁰ รวมทั้งการ ที่นายดอน ปรมัตถ์วินัย โฆษกกระทรวงการต่างประเทศตอบข้อซักถามจากผู้สื่อข่าวเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2542 ว่า ในครั้งนี้ฝ่ายไทยไม่ควรถือว่านักศึกษาพม่าที่ก่อการนี้เป็นผู้ก่อการร้าย แม้ว่าวิธีการดำเนินการจะรุนแรงเหมือนวิธีการของขบวนการผู้ก่อการร้ายก็ตาม แต่ควรถือว่าการก่อการดังกล่าวเป็นการต่อสู้ทางการเมืองของนักศึกษาพม่า²¹ ทั้งนี้ การกระทำของไทยโดยการไม่ลงโทษ และให้ความเห็นต่อสื่อมวลชนในลักษณะที่สนับสนุนต่อนักศึกษาชนกลุ่มน้อย

¹⁷ "Burma," *Far Eastern Economic Review : ASIA Yearbook* (2001): 90.

¹⁸ กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, "ข่าวสารนิเทศ ที่1143/2542 เรื่องรองโฆษก กต. แถลง ข่าวเรื่อง การเปิดด่านตามแนวชายแดนไทย-พม่า," 24 พฤศจิกายน 2542.

¹⁹ "Burma," *Far Eastern Economic Review : ASIA Yearbook* (2001): 90.

²⁰ "Myanmar student gunmen release hostages, leave Thai capital [Online]," 1999. Available from : [www.cnn.com/ASIANOW/southeast/9910/02/thailand.embassy.03/\[2002, 17 April\]](http://www.cnn.com/ASIANOW/southeast/9910/02/thailand.embassy.03/[2002, 17 April])

²¹ กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, "ข่าวสารนิเทศ ที่909/2542 เรื่องออกท.พม่าเข้าพบ รมว. กต. เพื่อกล่าวขอบคุณทางการไทย," 4 ตุลาคม 2542.

ชาวพม่าดังกล่าวนั้น ทำให้รัฐบาลพม่าย่อมมีความรู้สึกไม่ไว้วางใจต่อฝ่ายไทยและคิดว่า ไทยให้การสนับสนุนการปฏิบัติการต่อต้านรัฐบาลทหารพม่าของชนกลุ่มน้อยชาวพม่าเหล่านี้

ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่าเหตุการณ์ที่นักศึกษาชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่าได้ทำการบุกยึดสถานทูตพม่า นั้น ได้ส่งผลให้สถานการณ์ระหว่างไทย-พม่ามีความรุนแรงมากขึ้นเป็นทวีคูณ เนื่องจากพม่า มีปฏิริยาโต้ตอบไทยในแง่ลบอย่างฉับพลัน นอกจากนั้นยังทำให้ความสัมพันธ์ที่เคยมีมา ระหว่างไทย-พม่าในช่วงก่อนหน้านั้นได้หยุดชะงักลงทั้งหมด และอาจกล่าวได้ว่า แทบจะไม่มี ความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย-พม่าเกิดขึ้นอีกเลย ในช่วงเวลาภายหลังจากนั้นจนกระทั่งสิ้นสุด รัฐบาลของนายชวณ หลีกภัย(สมัยที่2) ยกเว้นความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า ที่เกิดขึ้นภายใต้กรอบ ความร่วมมือแบบพหุภาคี ซึ่งออกมาในลักษณะของความร่วมมือด้านต่างๆ คือ

1) **ด้านการท่องเที่ยว** เป็นความร่วมมือระหว่างไทย-พม่า ผ่านกรอบระหว่างประเทศใน ระดับพหุภาคีอีกเช่นกัน ได้แก่ ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มอนุทวีปของบังคลาเทศ- อินเดีย-พม่า- ศรีลังกา-ไทย ตามกรอบความร่วมมือของกลุ่ม BIMST-EC โครงการความร่วมมือ ด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มอาเซียน และโครงการความร่วมมือทางด้านการท่องเที่ยวซึ่งพัฒนาขึ้นมา จากความร่วมมือทางเศรษฐกิจในกรอบอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง หรือ หกเหลี่ยมเศรษฐกิจระหว่าง ไทย-ลาว-พม่า-จีน(ยูนนาน)-เวียดนาม-กัมพูชา ทั้งนี้ความร่วมมือกับพม่าทางด้านการท่องเที่ยวโดย ผ่านกรอบระดับ ระหว่างประเทศพหุภาคีครั้งสำคัญ ที่นับได้ว่าไทยมีบทบาทอย่างมากก็คือ ความ ร่วมมือกลุ่มแม่น้ำคงคา-สุวรรณภูมิ-ลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังจากที่นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้เสนอโครงการ “สิ่งมหัศจรรย์สุวรรณภูมิ” ขึ้น โดยมีแนวคิดที่จะเชื่อมโยงและพัฒนาความร่วมมือทางด้านการท่องเที่ยวระหว่างไทย ลาว กัมพูชา และพม่า เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2542 ระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียนอย่างไม่เป็นทางการ²²

2) **ด้านความร่วมมือทางด้านคมนาคม** เป็นความร่วมมือระหว่างไทยกับพม่าว่าด้วยการ เดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำโขงตอนบน ผ่านการจัดทำความตกลงระหว่างประเทศในระดับพหุภาคีสี่ ฝ่ายคือไทย พม่า ลาว และจีน(ยูนนาน) เมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2543 เพื่อให้การเดินเรือใน แม่น้ำโขงเป็นไปอย่างเสรี ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว ของแต่ละประเทศ²³

²² สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, ผลการดำเนินงาน 3 ปี ของรัฐบาลนายกรัฐมนตรีชวณ หลีกภัย(พฤศจิกายน 2540-พฤศจิกายน 2543), หน้า195 และ471.

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า241.

3) **ความร่วมมือด้านพลังงาน** สำหรับความร่วมมือด้านพลังงาน เป็นความร่วมมือระหว่างไทยและพม่าผ่านกรอบระหว่างประเทศระดับพหุภาคี โดยสำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ หรือ สพช. ของฝ่ายไทยได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสสาขาพลังงาน ในการประชุมกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างบังคลาเทศ-อินเดีย-พม่า-ศรีลังกา-ไทย (BIMST-EC) ระหว่างวันที่ 5-6 มิถุนายน พ.ศ. 2543 ซึ่งที่ประชุมมีมติเห็นชอบให้จัดทำฐานข้อมูลด้านพลังงานขึ้นที่พม่า และจัดตั้งคณะทำงาน เพื่อกำหนดกรอบความร่วมมือด้านการพัฒนาก๊าซธรรมชาติ และการพัฒนาแหล่งพลังงานใหม่และแหล่งพลังงานที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้²⁴

อนึ่ง หากจะกล่าวถึงกรณีของความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างไทย-พม่าในช่วงรัฐบาลของนายชวน หลีกภัย(สมัยที่2) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ในช่วงเมื่อวันที่ 1-2 ตุลาคม พ.ศ. 2542 นั้น ได้รับการยืนยันอย่างชัดเจนว่า เหตุการณ์ดังกล่าวมีผลกระทบอย่างหนักต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่าในระยะเวลาหลังจากนั้น ดังเห็นได้จากการปฏิบัติการที่สำคัญของฝ่ายไทยต่อพม่าในช่วงรัฐบาลชุดดังกล่าว ที่ปรากฏในรายงานแสดงผลการดำเนินงานของคณะรัฐมนตรี ตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ รัฐบาลนายชวน หลีกภัย ปีที่3 (วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 - วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2543) ซึ่งเป็นเอกสารตีพิมพ์เผยแพร่ขึ้นสำคัญของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่2) ดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13. : แสดงการปฏิบัติการที่สำคัญของทางการไทยต่อฝ่ายพม่าซึ่งเกิดขึ้นในช่วงระหว่างวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ.2542 - 31 กรกฎาคม พ.ศ.2543

การดำเนินการ	ผลการดำเนินการ(ครั้ง)
1. ติดตาม สกัดกั้น และปะทะกับผู้ลักลอบค้าสิ่งผิดกฎหมาย	5
2. จับกุมทหารพม่า	9
3. ตรวจพบอาวุธสงคราม	6
4. ปะทะกับกองกำลังไม่ทราบฝ่าย	8
5. ปะทะกับกลุ่มผู้ลักลอบค้ายาเสพติด	5
6. ผลักดันทหารพม่าออกนอกเขตไทย	1
7. จับกุมบุคคลสัญชาติพม่า	6

แหล่งที่มา : กระทรวงกลาโหม ณ เดือน ตุลาคม พ.ศ.2543 อ้างถึงใน รายงานแสดงผลการดำเนินงานของคณะรัฐมนตรี ตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ รัฐบาลนายชวน หลีกภัย ปีที่3 (วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ.2542 – วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ.2543) ,2543.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า96.

จากการศึกษาเอกสารตีพิมพ์เผยแพร่สำคัญๆหลายชิ้นของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) ตลอดระยะเวลาการดำเนินงาน ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540 จนถึง วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2544 นั้น พบว่าการปฏิบัติการของทางการฝ่ายไทยต่อฝ่ายพม่าครั้งสำคัญได้เกิดขึ้นในช่วงระหว่างวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 - 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2543 โดยนับได้ว่าการปฏิบัติการของฝ่ายไทยดังกล่าวมีความรุนแรง จนถึงขั้นที่ต้องมีการจับกุมและผลักดันทหารพม่าออกนอกประเทศ ดังเห็นได้จากตารางที่ 13 ข้างต้น ทั้งนี้ กล่าวได้ว่าการปฏิบัติการครั้งนี้ เป็นการตอกย้ำให้ความสัมพันธ์ไทย-พม่าเลวร้ายลงไปอีก ภายหลังจากที่สภาพความสัมพันธ์ไทย-พม่าได้ตกต่ำถึงขีดสุด เมื่อเกิดเหตุการณ์นักศึกษาพม่าและชนกลุ่มน้อยบุกยึดสถานทูตพม่าประจำประเทศไทยในวันที่ 1-2 ตุลาคม พ.ศ. 2542 อันได้ส่งผลให้พม่าทำการปิดด่านชายแดน และยกเลิกสัมปทานประมงดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

ต่อกรณีของการปฏิบัติการของทางการไทยต่อพม่าในระยะเวลาระหว่างวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 - 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2543 ดังกล่าว รัฐบาลไทยได้กล่าวอ้างเหตุผลว่า เนื่องด้วยในความเป็นจริงนั้น ความขัดแย้งทางการเมือง การปกครอง สิทธิและเชื้อชาติภายในพม่า รวมทั้งการสู้รบที่เกิดขึ้นระหว่างฝ่ายรัฐบาลทหารพม่าและชนกลุ่มน้อยชาวพม่าที่ต่อต้านรัฐบาล ตลอดจนการกระทำของกลุ่มอิทธิพล เช่น พวกค้ายาเสพติด กลุ่มผลประโยชน์ และกระบวนการนอกกฎหมายต่างๆตามแนวชายแดนไทย-พม่า ยังคงเป็นภัยที่คอยคุกคามความมั่นคงตามแนวชายแดนของประเทศไทยในช่วงรัฐบาลชุดนี้ตลอดมา²⁵ นอกจากนี้ การสู้รบระหว่างทหารพม่ากับกองกำลังชนกลุ่มน้อยชาวพม่าได้ทำให้เกิดการละเมิดอธิปไตยของฝ่ายไทย ด้วยการมีกระสุนอาวุธหนักจากฝั่งพม่าเข้ามาตกในเขตแดนไทยอยู่เสมอ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของราษฎรไทยตามมา²⁶ และยิ่งไปกว่านั้น ฝ่ายรัฐบาลไทยสมัยนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) ได้พิจารณาถึงกรณีของความขัดแย้งทางการเมืองภายในพม่า ที่ได้ส่งผลกระทบต่อฝ่ายไทยแล้วเห็นว่า ถึงแม้ว่ารัฐบาลพม่าไม่มีแนวโน้มว่าจะใช้ปฏิบัติการทางทหารโดยตรงต่อประเทศไทยในช่วงรัฐบาลชุดนี้ก็ตาม แต่เนื่องจากแนวโน้มของสถานการณ์ที่ได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงตามแนวชายแดนไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ในการประกอบธุรกิจของภาคเอกชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องป่าไม้และการประมง รวมถึงผลกระทบทางอ้อมซึ่งเกิดจากการกระทำของชนกลุ่มน้อยชาวพม่าในรูปแบบของการเก็บภาษีเถื่อน การค้ายาเสพติด การลักลอบค้าขายตามแนวชายแดน ซึ่งเป็นการค้ำอกระบบที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายอันเกิดขึ้นเนื่องมาจากการปิดจุดพรมแดนไทย-พม่าหลายจุด การค้าอาวุธสงคราม การคุกคามต่อชีวิตและทรัพย์สินของราษฎรไทย ปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย และปัญหาการที่ชาวพม่าหลบหนี

²⁵ สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, "ด้านความมั่นคงของชาติ," ใน รายงานแสดงผลการดำเนินการของคณะรัฐมนตรี ตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ รัฐบาลชวน หลีกภัย ปีที่ 3, หน้า 59.

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 60.

ภัยจากการสู้รบในพม่าเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตแดนไทยเป็นจำนวนมาก รวมทั้งปัญหาเส้นเขตแดน ซึ่งยังคงเป็นปัญหาในพื้นที่ตามแนวชายแดนมาโดยตลอด ดังนั้นฝ่ายไทยจึงได้ตัดสินใจดำเนินการปฏิบัติการกับฝ่ายพม่าเพื่อจัดการกับปัญหาทางลบที่ได้เกิดขึ้นกับไทย²⁷ ดังปรากฏอยู่ในตารางที่ 13

ทั้งนี้ หากศึกษาแนวความคิดของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) ซึ่งสังเกตเห็นว่าความขัดแย้งระหว่างไทย-พม่าที่ปรากฏขึ้นอยู่เสมอ เป็นผลที่เกิดขึ้นมาจากปัญหาภายในประเทศพม่าเป็นหลัก ตามการกล่าวอ้างในหนังสือ “รายงานแสดงผลการดำเนินการของคณะรัฐมนตรี ตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ รัฐบาลชวน หลีกภัย ปีที่ 3” ของสำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ซึ่งเป็นเอกสารตีพิมพ์เผยแพร่เมื่อปี พ.ศ. 2543 จะพบว่ามีความถูกต้องตามหลักของสภาพความเป็นจริงในระดับหนึ่งแต่มีข้อทั้งหมด เพราะปัญหาที่แท้จริงระหว่างไทย-พม่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาทางเศรษฐกิจของไทย-พม่า น่าจะมีสาเหตุมาจากการที่รัฐบาลไทยได้แสดงพฤติกรรมที่สร้างความหวาดระแวง และความไม่ไว้วางใจต่อรัฐบาลพม่าเป็นสำคัญ พิจารณาได้จากสถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า ซึ่งเป็นไปในลักษณะที่ค่อนข้างราบรื่นในช่วงแรกของการเข้ามาดำรงตำแหน่งของคณะรัฐบาลชุดนี้ แต่ต่อมาในช่วงหลังคือนับตั้งแต่ระยะกลางปี พ.ศ. 2541 ซึ่งไทยได้เริ่มแสดงท่าทีที่พม่าคิดว่าไม่เป็นมิตรต่อพม่า ด้วยการประกาศเสนอหลักการใหม่ของอาเซียน ได้แก่ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” อันมีแนวทางที่จะก้าวท้าวกิจการภายในของประเทศพม่า รวมทั้งการที่ฝ่ายไทยได้แสดงพฤติกรรมที่มีลักษณะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับประเด็นทางด้านการเมืองภายในของพม่าครั้งอื่นๆ ในช่วงเวลาหลังจากนั้น จึงส่งผลให้สถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า เริ่มเป็นไปในลักษณะที่เลวร้ายมากขึ้น โดยในช่วงหลังของการดำรงตำแหน่งของคณะรัฐบาลชุดนี้ ปรากฏว่าพม่ามีปฏิริยาโต้ตอบไทยในทางลบหลายประการ ทั้งการสั่งปิดด่านตามแนวชายแดน การสั่งปิดน่านน้ำ และการส่งกองกำลังทหารเข้ามาประชิดตลอดแนวชายแดนไทย-พม่า

และเมื่อพิจารณาถึงการแสดงพฤติกรรมของฝ่ายไทย ที่มีลักษณะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการทางด้านการเมืองภายในของพม่าในช่วงรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) นั้น จะพบได้ว่า การกระทำในลักษณะดังกล่าวของฝ่ายไทยปรากฏขึ้นหลายครั้ง ทั้งนี้ นอกเหนือไปจากเหตุการณ์การเป็นผู้เสนอหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” ขึ้นมาแทนที่หลักการ “การเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์” และเหตุการณ์นักศึกษาชาวพม่าและชนกลุ่มน้อยได้ทำการบุกยึดสถานทูตพม่าประจำประเทศไทย ในช่วงเดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2542 แล้ว ยังมีเหตุการณ์อื่นๆ อีก ได้แก่ เหตุการณ์ที่ไทยได้แสดงพฤติกรรมให้รัฐบาลพม่าเห็นว่า ไทยได้ปฏิบัติตนต่อประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาค

²⁷ เรื่องเดียวกัน , หน้าเดียวกัน.

เดียวกันอย่างไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในกรณีของนายอันวาร์ อิบราฮิม ของมาเลเซีย ที่เกิดขึ้นในช่วงปลายปี พ.ศ. 2541

กล่าวคือจากการที่ นายอันวาร์ อิบราฮิม อดีตรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของมาเลเซีย ถูกนายกรัฐมนตรีมหาธีร์ โมฮัมหมัด ของมาเลเซียสั่งจับกุมตัวในข้อหาฝ่าฝืนกฎหมายความมั่นคงภายในประเทศของมาเลเซีย หรือ International Security Act (ISA) และมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม ซึ่งในกรณีนี้ กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ได้ส่งแถลงการณ์ไปยังสถานทูตสหรัฐฯ ในกรุงกัวลาลัมเปอร์ว่า มีความกังวลต่อการบังคับใช้พระราชบัญญัติด้านความมั่นคงของมาเลเซีย และห่วงใยต่อสวัสดิภาพของนายอันวาร์ เพราะสหรัฐฯ เชื่อว่า ชาวมาเลเซียทุกคนควรมีสិทธิในการปกป้องตนเองในศาลภายใต้การคุ้มครองทางกฎหมายทั่วไป และรัฐธรรมนูญของมาเลเซีย แต่การคุ้มครองดังกล่าวมาปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ทั้งนี้ แถลงการณ์สหรัฐฯ ได้เตือนว่า ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระบุว่า บุคคลใดก็ตามมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีอย่างเปิดเผยและยุติธรรมภายใต้กระบวนการยุติธรรม และขอร้องให้มาเลเซียเคารพต่อปฏิญญาดังกล่าวด้วย²⁸ นอกจากนี้ การที่ทางการมาเลเซียได้ใช้กฎหมายความมั่นคงภายใน และการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงต่อนายอันวาร์ ทำให้เกิดการต่อต้านจากนานาชาติ รวมทั้งเกิดความเคลื่อนไหวทางการเมืองในระดับท้องถิ่นอย่างไม่หยุดหย่อน อันส่งผลให้มาเลเซียเกิดความไร้เสถียรภาพทางการเมือง และเกิดการทรุดตัวทางเศรษฐกิจยิ่งขึ้น ซึ่งการทรุดตัวอย่างหนักของเศรษฐกิจมาเลเซีย ก็ย่อมที่จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะจะคอยกระตุ้นเศรษฐกิจไทยให้พลอยทรุดตามไปด้วยอย่างแน่นอน และหากจะกล่าวไปแล้ว กรณีของนายอันวาร์ และนายมหาธีร์ของมาเลเซียครั้งนี้ ถือเป็นกรณีที่ส่งผลกระทบต่ออาเซียนและไทยด้วยเหตุผลดังที่ได้กล่าวมาอย่างชัดเจน แต่ปรากฏว่าไทยเป็นประเทศเดียวในบรรดาประเทศใหญ่ๆ ของอาเซียนที่ไม่ได้มีการแทรกแซงมาเลเซีย ตามหลักการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยสมัยนายกรัฐมนตรีชวน สมัยที่ 2 ได้เสนอการปรับจุดยืนของอาเซียนจาก “การเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์” เป็น “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” แต่อย่างไรก็ตาม ในขณะที่กรณีของพม่า นั้น ไทยมีพฤติกรรมในเชิงแทรกแซงอย่างชัดเจนในทันทีเกือบจะทุกกรณี โดยเฉพาะเมื่อเหตุการณ์ทางการเมืองภายในพม่านั้นๆ มีผลกระทบต่อไทยไม่ว่าจะเป็นเหตุผลเนื่องด้วยการอพยพพลัดถิ่นของประชาชน และการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของมหาอำนาจ เป็นต้น²⁹

นอกจากนี้ ยังมีสถานการณ์ที่แสดงถึงการที่ไทยปฏิบัติตนอย่างไม่เท่าเทียมกับประเทศเพื่อนบ้านอีก คือ เหตุการณ์โจมตี อำเภอวังเต่า ประเทศลาว ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม

²⁸ “วิกฤตการณ์ “อันวาร์” ในมาเลเซียยังไม่สงบ,” วัฏจักร(28 กันยายน 2541) : 9.

²⁹ นิธิ เอียวศรีวงศ์, “ทำที่ไทยต่อมาเลเซีย,” มติชน(16 ตุลาคม 2541) : 6.

พ.ศ. 2543 จากการที่ขบวนการต่อต้านรัฐบาลลาว หรือ ขตล. จำนวน 60 คน ได้พกพาอาวุธผ่านอำเภอช่องเม็ก จังหวัดอุบลราชธานี ของฝ่ายไทยเข้าไปวางระเบิดสถานที่ราชการ และตลาดในเขตอำเภอวังเต่า ที่อยู่ตรงกันข้ามกับอำเภอช่องเม็ก หลังจากนั้นขบวนการดังกล่าวได้หนีกลับมาตั้งหลักอยู่ที่ฝั่งไทย โดยในการนี้รัฐบาลลาวได้ขอให้ฝ่ายไทยส่งตัวกลุ่มต่อต้านรัฐบาลลาวกลับประเทศเพื่อลงโทษ แต่ฝ่ายไทยไม่ตกลงกับข้อเสนอดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ฝ่ายไทยได้เลือกที่จะดำเนินการลงโทษกลุ่มคนเหล่านั้นตามกฎหมายไทย³⁰ ทั้งนี้ ในเรื่องนี้ ได้ชี้ให้เห็นว่าถึงแม้ขบวนการต่อต้านรัฐบาลลาวได้ติดอาวุธเข้ามาในเขตไทยเพื่อปฏิบัติการโจมตีรัฐบาลของตนเหมือนกับกรณีที่นักศึกษาชาวพม่าและชนกลุ่มน้อยได้ติดอาวุธเข้ามาปฏิบัติการต่อต้านรัฐบาลของตนด้วยการบุกยึดสถานทูตพม่าในไทยในช่วงปลายปี พ.ศ.2542 แต่ในกรณีของพม่ารัฐบาลไทยได้เลือกปฏิบัติกับประเทศพม่า ด้วยการไม่ยอมลงโทษตามกฎหมายไทยใดๆต่อกลุ่มปฏิวัติของรัฐบาลพม่า อีกทั้งยังปล่อยตัวกลุ่มนักศึกษาในบริเวณที่มีได้อยู่ในเขตการปกครองของพม่าอีกด้วย ในขณะที่เลือกปฏิบัติต่อทางการลาวด้วยการลงโทษต่อกลุ่มที่ทำการต่อต้านรัฐบาลลาวดังกล่าว

นอกเหนือจาก การที่ไทยได้ปฏิบัติตนต่อประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเดียวกัน อย่างไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในกรณีของนายอันวาร์ ของมาเลเซีย และกรณีของการที่ไทยเลือกปฏิบัติต่อขบวนการต่อต้านรัฐบาลลาวดังกล่าวแล้ว ไทยยังเป็นผู้เสนอให้มีการจัดตั้ง และสนับสนุนการดำเนินงานของ “กลุ่มผู้ประสานงานของอาเซียน” (ASEAN Troika)^{*} อันแสดงถึงการส่งเสริมให้เกิดการแทรกแซงกิจการภายในประเทศเพื่อนบ้าน เช่นเดียวกับการเสนอหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” เมื่อกลางปี พ.ศ. 2541 เห็นได้จากกรณีที่ นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย เปิดเผยผลการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 33 ที่โรงแรมเพนนินซูลา กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2543 ว่า³¹ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียนทุกประเทศ เห็นชอบที่จะให้ประธานของอาเซียนมีบทบาทมากขึ้น และเห็นพ้องให้มีการจัดตั้ง “ASEAN Troika” ขึ้น เพื่อเป็นกลไกสำหรับการแก้ไขปัญหาฉุกเฉินในอาเซียนได้อย่างทันที่ โดยจะเรียกประชุมระดับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียนเป็นการฉุกเฉินได้ทันที หากเกิดเหตุการณ์อันอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและเสถียรภาพของประเทศสมาชิก หรือต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขึ้นมา และนอกจากนี้ก็ได้แก่การที่ นายคอน ปรมัตถ์วินัย โฆษกกระทรวงการต่างประเทศได้

³⁰ Chayachoke Chulasiriwongs, “Thailand’s Relations with the New ASEAN Members : Solving Problems and Creating Images,” in *Southeast Asian Affairs 2001*, pp. 346-348.

^{*} ประกอบด้วย 3 ประเทศได้แก่ ประเทศที่เป็นประธานคณะกรรมการอาเซียนคนปัจจุบัน อดีต และอนาคต ซึ่งถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นกลไกให้อาเซียนร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อภูมิภาค

³¹ “มติ รมต.อาเซียนจัดตั้งกลไกแก้ปัญหาฉุกเฉิน,” *กรุงเทพธุรกิจ*(25 กรกฎาคม 2543) : 1.

แถลงข่าวต่อสื่อมวลชนเมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2543 ว่า³² ตามที่มีรายงานข่าวว่า นายโคฟี อันนัน เลขาธิการสหประชาชาติ ได้เสนอให้ ASEAN Troika เข้าไปมีบทบาทช่วยคลี่คลายทางการเมืองภายในพม่าในหลักการไทยสนับสนุนความพยายามใดๆ ที่จะนำไปสู่การปรองดองแห่งชาติในพม่าโดยตลอด ดังนั้นข้อเสนอของเลขาธิการสหประชาชาติในเรื่อง ASEAN Troika จึงสอดคล้องกับเป้าหมายและนโยบายของไทย ซึ่งไทยเห็นว่า อาเซียนน่าจะมีบทบาทในพม่าได้ดี เนื่องจากอาเซียนเป็นองค์กรเพื่อความร่วมมือในภูมิภาคที่ยังสามารถคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือ โดยสามารถมีบทบาททั้งด้านเศรษฐกิจและรวมถึงความร่วมมือเพื่อเสถียรภาพ และความมั่นคงของภูมิภาคได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้น การที่อาเซียนเข้าไปมีบทบาทช่วยแก้ไขปัญหาค่า และความตึงเครียดในพม่าย่อมเป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับนโยบาย และทำทีของประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นอยู่แล้ว

ทั้งนี้ จากการที่ไทยเป็นผู้เสนอให้มีการจัดตั้ง และสนับสนุนการดำเนินงานของ ASEAN Troika ดังกล่าว ส่งผลให้นานาชาติบางส่วนมองไทยว่าเป็นประเทศผู้นำกลุ่มอาเซียนในการเข้าไปก้าวท้าวกิจการทางการเมืองภายในพม่า โดยเมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2543 สำนักข่าว Agence France Press หรือ AFP ได้ลงข่าวเกี่ยวกับไทยด้วยการพาดหัวข่าวว่า³³ “ประเทศไทยเรียกร้องให้คณะผู้แทนของอาเซียนไปไกล่เกลี่ยปัญหาในพม่า (Thailand Calls for ASEAN Mission to Mediate in Myanmar)” และมีเนื้อข่าวว่า “ในวันจันทร์นี้ (25 กันยายน พ.ศ. 2543) ประเทศไทยเรียกร้องให้พม่าอนุญาตให้คณะไกล่เกลี่ยของอาเซียนช่วยแก้ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาล กับนางอองซาน ซูจี ผู้นำฝ่ายค้าน” ซึ่งแน่นอนว่าข่าวนี้ย่อมกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าอย่างมาก เนื่องจากผู้นำพม่าย่อมเชื่อตามข่าวที่เสนอว่า ไทยจะเป็นผู้นำอาเซียนเข้าไปก้าวท้าวกิจการทางการเมืองภายในของพม่ามากขึ้น เพราะพม่าเป็นประเทศที่มีความเปราะบาง และรู้สึกอ่อนไหวต่อประเด็นทางการเมืองภายในประเทศตนเองอย่างยิ่ง

นอกจากกรณีดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีกรณีที่ผู้นำฝ่ายไทยได้กล่าวกระทบพม่าให้ชาวโลกได้รับรู้ในเชิงลบ ดังเห็นได้จากการที่หนังสือพิมพ์ Bangkok Post ฉบับวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2541 ลงข่าวกรณีที่ ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย ให้สัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าวต่างประเทศ ณ กรุงวอชิงตัน ดี ซี ประเทศสหรัฐฯ เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2541ว่า³⁴ “ไทยได้ใช้ “การเจรจาที่นุ่มนวล” ทางทหาร

³² กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, “ข่าวสารนิเทศ ที่652/2543 เรื่องท่าทีของไทยต่อบทบาทของ ASEAN Troika ในพม่า,” 22 กันยายน 2543.

³³ กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, “ข่าวสารนิเทศ ที่657/2543 เรื่องกระทรวงการต่างประเทศขอปฏิเสธรายงานข่าวของสำนักข่าว เอ เอฟ พี เกี่ยวกับ ASEAN Troika ,” 25 กันยายน 2543 .

³⁴ “Sweet words only,” Bangkok Post(27 September 2000) :PA.

เท่านั้นในการติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน และไทยก็ไม่เคยคิดที่จะมีหรือใช้วิธีการดำเนินนโยบายแบบแข็งกร้าวใดๆกับพม่า” อีกด้วย ซึ่งในกรณีนี้ย่อมทำให้พม่าเห็นว่า ทางการไทยไม่มีความจริงใจต่อพม่าโดยแสดงออกอย่างเปิดเผย ทั้งนี้ เป็นเพราะความคิดเห็นดังกล่าวมีความขัดแย้งกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมาแล้วในช่วงรัฐบาลชุดนี้

ส่วนกรณีที่ผู้นำไทยได้กล่าวถึงพม่าในแง่ลบ ก็ได้ปรากฏขึ้นหลายครั้ง เช่น กรณีที่นายสุรินทร พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้ให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชนเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2542 เกี่ยวกับผลการหารือกับ อู ลา หม่อง เอกอัครราชทูตพม่าประจำประเทศไทย เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2542 เรื่องที่นักศึกษาชาวพม่าและชนกลุ่มน้อยปฏิบัติการบุกยึดสถานทูตพม่าประจำประเทศไทยว่า³⁵ ระหว่างเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว ฝ่ายไทยได้ติดต่อกับรัฐบาลพม่าอย่างใกล้ชิดโดยตลอด โดยทำความเข้าใจและตกลงร่วมกันถึงแนวทางและมาตรการในการดำเนินการด้วยสันติวิธี เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชีวิตและทรัพย์สินของตัวประกันทุกคน รวมทั้งตัวประกันชาวพม่า ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความจริงใจของฝ่ายไทยที่แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยความสงบและเรียบร้อย และหวังว่ารัฐบาลพม่าจะเข้าใจและมีความจริงใจต่อไทยในเรื่องนี้ ซึ่งหากพิจารณาถึงข้อความข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่า ความคิดของผู้นำฝ่ายไทยอาจถูกตีความหมายในลักษณะที่แสดงนัยยะซ่อนเร้นว่า การที่พม่าได้ตอบการกระทำของไทยด้วยการปิดด่านทั้งหมดตามแนวชายแดนไทย-พม่า รวมทั้งการยกเลิกสัมปทานประมงร่วมไทย-พม่าในทันใดนั้น เป็นการกระทำที่ไม่แสดงความเป็นเพื่อนบ้านที่ดีต่อกันและมีความไม่จริงใจที่พมามีต่อฝ่ายไทย โดยแอบแฝงอยู่เบื้องหลังข้ออ้างทางด้านความมั่นคงต่างๆของฝ่ายพม่า

นอกจากนี้ยังมีประเด็นเรื่องการที่พม่าปิดด่านชายแดนและการยกเลิกสัมปทานประมงร่วมไทย-พม่า ที่รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ ตอบข้อซักถามผู้สื่อข่าวเกี่ยวกับพม่าเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2542ว่า³⁶ “กระทรวงการต่างประเทศพม่ายังไม่สามารถตอบได้ว่า การปิดด่านชั่วคราวจะเป็นระยะเวลาเท่าใด” ในขณะเดียวกันก็ได้มีการยกตัวอย่างการปิดด่านของพม่าในปี พ.ศ. 2539 และ 2540 ว่า “พม่าอยากปิดก็ปิดอยากเปิดก็เปิด” ซึ่งคำกล่าวของผู้นำฝ่ายไทยในครั้งนี้นี้มีความหมายที่ชัดเจนว่า สถานการณ์ที่ผ่านมาเป็นตัวชี้ชัดอยู่แล้วว่าพม่าเป็นประเทศที่มักจะทำอะไรโดยไม่คำนึงถึงประเทศอื่นแม้แต่กับประเทศเพื่อนบ้าน

³⁵ กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, “ข่าวสารนิเทศ ที่944/2542 เรื่องปัญหาชายแดนไทย - พม่า,” 11 ตุลาคม 2542.

³⁶ กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, “ข่าวสารนิเทศ ที่989/2542 เรื่องรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวเกี่ยวกับพม่า,” 20 ตุลาคม 2542.

อีกทั้งกรณีผู้นำทางทหารของไทยได้กล่าวโจมตีรัฐบาลทหารพม่าต่อสื่อมวลชนว่า³⁷ รัฐบาลพม่าเป็นผู้อยู่เบื้องหลังที่ได้คอยให้ความช่วยเหลือ และส่งเสริมขบวนการค้ายาเสพติด ตามแนวชายแดนไทย-พม่า โดยนายพลหม่อง เอ รองประธานสภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ และ พล.ท.จิ้น ยูน เลขานุการอันดับหนึ่งของพรรค SPDC ได้มีการเยี่ยมชมฐานปฏิบัติการค้า ยาเสพติดในเขตชาวว้าบริเวณชายแดนไทย-พม่า ซึ่งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของฝั่ง พม่า รวมทั้งยังได้มีการพบปะอย่างเปิดเผยกับนายเหวย เชียะกั้ง นักค้ายาเสพติดรายใหญ่ ที่ทางการไทยต้องการตัวอย่างมากอีกด้วย

อนึ่ง หากจะกล่าวถึงกรณีที่ฝ่ายพม่าได้แสดงความไม่พอใจต่อพฤติกรรมไทย ที่สร้างความหวาดระแวงและความไม่ไว้วางใจต่อพม่า จนกระทั่งพม่ามีปฏิกิริยาโต้ตอบไทยในเชิงลบ ในช่วงรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) ซึ่งนอกเหนือไปจากการปิดด่านทั้งหมดตามแนว ชายแดนไทย-พม่าและการยกเลิกสัมปทานประมงร่วมไทย-พม่า อันส่งผลกระทบต่อ สถานะเศรษฐกิจไทยและประชาชนชาวไทยที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนไทย-พม่าแล้วนั้น ก็ยังมี กรณีอื่นๆอีก ได้แก่ กรณีที่หนังสือพิมพ์ The Mirror ของทางการพม่า ฉบับวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2544 ได้ลงพิมพ์บทความว่า ประเทศไทยให้อาวุธและการสนับสนุนทางใจแก่กองกำลัง ชนกลุ่มน้อยในพม่า ทั้งนี้ บทความตอนหนึ่งได้ระบุว่า รัฐบาลไทยกำลังพยายามฟื้นฟูชีวิตของ กองกำลังชนกลุ่มน้อย ด้วยการให้การสนับสนุนด้านอาวุธแก่กลุ่มดังกล่าวด้วยข้ออ้างที่ว่าเพื่อเป็น การต่อต้านการผลิตยาเสพติดในพื้นที่ชายแดนที่ติดต่อกับไทย³⁸

ทั้งยังมีเหตุการณ์บางเรื่องที่ไม่มีหลักฐานยืนยันได้ชัดเจนว่าพม่าไม่พอใจไทย แต่จาก รายงานถึงสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าอาจมีความเชื่อมโยงไปสู่การที่พม่า ไม่พอใจต่อพฤติกรรมของฝ่ายไทย จนถึงขั้นที่พม่าไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงในการประชุมคณะ กรรมการชายแดนไทย-พม่าในส่วนท้องถิ่น หรือ TBC ที่จังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศพม่า ในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 ได้ กล่าวคือ ได้มีรายงานว่าก่อนที่ทหารพม่าจำนวน 500 คน ได้รุกร้าเข้ามาในเขตไทยบริเวณบ้านปางหนุญ อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย และได้เข้า ควบคุมฐานปฏิบัติการกองร้อยทหารพรานที่ 963 เมื่อเวลา 17.00 น. ในช่วงวันเดียวกับที่มีการ ประชุม TBC ดังกล่าวนั้น³⁹ ทหารพม่าได้ขออาศัยไทยเป็นที่พักพิงและหลบหนีจากการสู้รบกับ ทหารไทยใหญ่ แต่จากการรายงานที่สืบสนส่งผลให้หน่วยบัญชาการทางทหารของไทยได้ยิง

³⁷ "Burma," *Far Eastern Economic Review* : ASIA Yearbook (2001): 90.

³⁸ กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, "ข่าวสารนิเทศ ที่18/2544 เรื่องกรณีหนังสือพิมพ์ของทาง ทางการพม่ากล่าวหาไทยสนับสนุนชนกลุ่มน้อย," 15มกราคม 2544.

³⁹ กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, "ข่าวสารนิเทศ ที่91/2544 เรื่องกระทรวงการต่าง ประเทศเชิญเอกอัครราชทูตพม่าประจำประเทศไทยเข้าพบ เพื่อยื่นบันทึกช่วยจำ ," 12 กุมภาพันธ์ 2544.

ถล่มฐานปฏิบัติการดังกล่าวภายหลังจากที่ทหารพรานของฝ่ายไทยได้รับการปลดปล่อยออกมา จนทำให้ทหารพม่าจำนวนหนึ่งต้องเสียชีวิตลง ดังนั้นจึงทำให้สามารถตั้งข้อสันนิษฐานได้ว่าการที่พม่าไม่ทำตามข้อตกลงระหว่างไทย-พม่าในการประชุม TBC ครั้งนั้น อาจเป็นเพราะพม่าไม่พอใจต่อการกระทำของฝ่ายไทยที่กล่าวถึง

เพราะฉะนั้น จากเนื้อหาที่กล่าวมาทั้งหมดในบทนี้ อาจพิจารณาได้ว่า นโยบายและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อพม่า รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าในสมัยของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย(สมัยที่2) สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรก ได้แก่ช่วงก่อนหน้าเหตุการณ์ที่ไทยเป็นฝ่ายเสนอหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” ต่อที่ประชุมประจำปีของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสมาคมอาเซียน ณ กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2541 ซึ่งสถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่ายังคงอยู่ในระดับที่จัดได้ว่าดีและราบรื่น และช่วงที่ 2 ได้แก่ ช่วงภายหลังจากเหตุการณ์ที่ไทยเป็นฝ่ายเสนอหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” ซึ่งสถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าเริ่มเป็นไปอย่างเลวร้าย เพราะนับตั้งแต่ช่วงเวลานั้นเป็นต้นมา ฝ่ายไทยได้มีพฤติกรรมที่สร้างความหวาดระแวงและความไม่ไว้วางใจต่อฝ่ายพม่าออกมาอย่างชัดเจนหลายครั้ง จนทำให้พม่ามีความไม่พอใจและมีปฏิกิริยาโต้ตอบไทยในเชิงลบเรื่อยมา

อย่างไรก็ตามถ้าทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์อันดีทางการเมือง ก็จะส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศเจริญเติบโตตามไปด้วย ในขณะที่เมื่อสองประเทศประสบสถานการณ์พลิกผันไปในทางตรงกันข้าม ก็จะส่งผลกระทบต่อสภาพความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศเสื่อมถอยลงตามลำดับ กล่าวคือ เมื่อไทย-พม่ามีความสัมพันธ์ทางการเมืองในลักษณะที่ไม่ราบรื่น และค่อนข้างตกต่ำในช่วงรัฐบาลชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงภายหลังจากที่ฝ่ายไทยเริ่มแสดงท่าทีที่สร้างความหวาดระแวงให้แก่พม่านับตั้งแต่ช่วงกลางปี พ.ศ. 2541 นั้น ไม่เพียงแต่จะเป็นการส่งผลกระทบต่อในเชิงลบอย่างชัดเจนต่อความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจในระดับรัฐระหว่างไทยและพม่าเท่านั้น แต่ยังเป็น การส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงในระดับประชาชนของฝ่ายไทยโดยตรงอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เห็นได้จากประเด็นปัญหาเศรษฐกิจไทย-พม่าในส่วนของการค้าชายแดนไทย-พม่า ซึ่งทันทีที่กระทรวงพาณิชย์พม่าออกประกาศฉบับที่ 9/99 และ 10/99 ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 ห้ามนำเข้าสินค้าในรูปแบบการค้าปกติผ่านทางชายแดน จำนวน 15 รายการ และห้ามส่งออก รายการสินค้าในรูปแบบการค้าปกติผ่านทางชายแดน จำนวน 32 รายการ รวมทั้งห้ามส่งออก สินค้าในรูปแบบการค้าปกติทางทะเล จำนวน 31 รายการ อีกทั้งการที่กระทรวงพาณิชย์พม่า ได้ออกประกาศเพิ่มเติมฉบับที่ 2/2543 ลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543 ห้ามนำเข้าสินค้าในรูปแบบการค้าปกติทางทะเลจำนวน 14 รายการ นั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อ

ผู้ประกอบการไทยโดยเฉพาะที่อยู่ตามแนวชายแดน ซึ่งเดิมมีพม่าเป็นประเทศคู่ค้าสำคัญ และทำการค้าขายสินค้าประเภทต่างๆ ดังกล่าวกับประเทศพม่าเสมอมา

นอกจากนี้ สำหรับประเด็นการทำสัมปทานประมงของไทยในพม่า ซึ่งพม่ายกเลิกสัมปทานดังกล่าวต่อไทย นับตั้งแต่วันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2542 ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยบริเวณจังหวัดชายแดนไทย-พม่าอย่างมาก โดยเฉพาะในจังหวัดระนอง ซึ่งมีพื้นฐานโครงสร้างการผลิตขึ้นอยู่กับประมงเป็นหลัก เพราะในระยะเวลา 8 เดือนหลังจากที่พม่าประกาศยกเลิกการให้สัมปทานประมงแก่ไทยนั้น จังหวัดระนองต้องสูญเสียรายได้ถึงร้อยละ 80 และเกือบจะล้มละลายทางเศรษฐกิจจากการที่กิจการประมงและที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงของจังหวัด ซึ่งได้แก่ แพปลา โรงงานน้ำแข็ง โรงงานปลาป่น โรงงานแช่แข็งและแปรรูปสัตว์น้ำ การขนส่ง การพาณิชย์กรรม การเงินและการธนาคารต้องประสบกับภาวะวิกฤตในทางธุรกิจของตนเองอย่างหนัก ส่วนประเด็นทางด้านเศรษฐกิจไทย-พม่าอื่นๆ อันได้แก่ การค้าโดยรวม ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การทำสัมปทาน (ป่าไม้, เหมืองแร่) การลงทุนของไทยในพม่า และการเปิดและปิดจุดผ่านแดน ก็ประสบปัญหาเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงภายหลังจากการที่ฝ่ายไทยเริ่มแสดงท่าทีที่สร้างความหวาดระแวงให้แก่พม่าในช่วงกลางปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา แต่ไม่มีความโดดเด่นเท่ากับประเด็นการค้าชายแดนระหว่างไทย-พม่า และประเด็นการทำสัมปทานประมงของไทยในพม่าที่ได้กล่าวถึง เพราะฉะนั้น กล่าวได้ว่า ทั้งสองกรณีดังกล่าวย่อมกระทบต่อเศรษฐกิจไทยโดยรวมอย่างฉับพลัน อันจะส่งผลกระทบต่อเนื่องสู่ปัญหาด้านการเมือง ความมั่นคง และสังคม ตามลำดับ รวมทั้งสร้างความเสียหายแก่ประเทศชาติอย่างมหาศาล

ทั้งนี้ เมื่อสังเกตนโยบายและการดำเนินนโยบายทั้งหมดของไทยในสมัยรัฐบาลของนายชวน หลีกภัย(สมัยที่2) จะเห็นได้ว่า ถึงแม้ว่ารัฐบาลชุดนี้จะเน้นย้ำบทบาทของไทยในเรื่องการยึดหลักประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชนตามแนวทางของประชาคมโลกไว้ในคำแถลงการณ์ของคณะรัฐมนตรี นับตั้งแต่ได้เริ่มเข้ามาดำรงตำแหน่งเป็นคณะรัฐมนตรีเลยก็ตาม แต่เนื่องด้วยในช่วงแรกนั้นฝ่ายรัฐบาลไทยยังมีได้แสดงพฤติกรรมใดๆ ที่สร้างความไม่ไว้วางใจต่อฝ่ายรัฐบาลพม่าออกมาอย่างเด่นชัด จึงส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าในช่วงเวลานี้ยังคงเป็นไปอย่างราบรื่น ซึ่งหากมีการกระทบกระทั่งกันบ้างในช่วงเวลานี้ก็นับว่าเป็นเรื่องปรกติของประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกันยาวไกลถึง 2,401 กิโลเมตร แต่กระนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าได้เริ่มเลวร้ายลงในช่วงหลังจากที่ไทยได้แสดงพฤติกรรมที่สร้างความหวาดระแวงต่อพม่าออกมาอย่างชัดเจนด้วยการประกาศหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” เมื่อกลางปี พ.ศ.2541 ซึ่งคำประกาศดังกล่าวได้ทำให้พม่าเริ่มแสดงความไม่พอใจออกมาอย่างเห็นได้ชัด

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การกระทบกระทั่งระหว่างไทย-พม่าตามแนวชายแดนของทั้งสองประเทศในช่วงรัฐบาลนายชวน (สมัยที่ 2) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงภายหลังจากที่ไทยได้เสนอ

หลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” ไม่ว่าจะเป็เหตุการณ์ที่ฝ่ายพม่าส่งกองกำลังทหารเสริมตลอดบริเวณแนวชายแดน ไทย-พม่า ในช่วงหลังจากเกิดเหตุการณ์นักศึกษาชาวพม่าและชนกลุ่มน้อยบุกยึดสถานทูตพม่าประจำประเทศไทย เมื่อวันที่ 1-2 ตุลาคม พ.ศ. 2542 และเหตุการณ์ไล่ล่ากลุ่มค่ายาเสพติดที่นำไปสู่การที่ฝ่ายไทยปฏิบัติการต่อฝ่ายพม่าอย่างรุนแรงระหว่างวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 – 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2543 จึงมิใช่เป็นผลเนื่องมาจากการที่ไทย-พม่ากระทบกระทั่งระหว่างกันตามปกติอย่างเช่นที่เคยเป็นมา แต่เป็นเพราะฝ่ายพม่ามีความหวาดระแวงและรู้สึกไม่ไว้วางใจฝ่ายไทย และมองว่าฝ่ายไทยได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศในลักษณะที่เป็นการก้าวก่ายกิจการทางการเมืองภายในพม่าเรื่อยมาเป็นหลัก

ในการนี้ หากพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า การประกาศหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” ของรัฐบาลนายชวน (สมัยที่ 2) ชุดนี้ ไม่ได้มีเจตนาในทางลบต่อพม่าแต่มีเจตนาที่จะให้พม่าอันเป็นประเทศที่มีปัญหาทางการเมืองภายในประเทศ โดยเฉพาะปัญหาเรื่องประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน สามารถที่จะคลี่คลายปัญหาที่เกิดขึ้นของตนได้อย่างประนีประนอม และสามารถที่จะอยู่ร่วมกับประชาคมโลกได้อย่างสันติ นอกจากนี้เนื่องจากการที่ไทยเป็นประเทศเพื่อนบ้านของพม่า ซึ่งมีแนวพรมแดนติดต่อกับพม่ายาวไกลที่สุดในบรรดาประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆที่อยู่รายรอบพม่า จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ไทยจะต้องมีบทบาทสำคัญในความพยายามที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของประเทศพม่า อันเป็นประเด็นที่โลกเพิ่งเล็งและให้ความสำคัญอย่างมากมาโดยตลอด

อย่างไรก็ตาม การที่ไทยมีพรมแดนติดต่อกับพม่าดังกล่าวส่งผลให้ไม่ว่าพม่าจะมีปฏิกริยาต่อไทยในลักษณะใด ก็ย่อมที่จะกระทบต่อไทยโดยตรง ดังนั้น วิธีการอันจะนำไปสู่การคลี่คลายปัญหาของพม่าได้นั้น ย่อมมิใช่วิธีที่ไทยจะเข้าไปก้าวก่ายในประเด็นทางด้านการเมืองภายในของพม่า ด้วยวิธีการต่างๆที่จะทำให้พม่ารู้สึกแปลกแยกและแตกต่าง อีกทั้งยังทำให้พม่ามีความรู้สึกอับอายต่อประชาคมโลก ไม่ว่าจะเป็นการที่ไทยเป็นฝ่ายเสนอความคิดเห็นในเรื่องแนวทางการแก้ไขปัญหาภายในประเทศพม่าบนเวทีระหว่างประเทศ รวมทั้งการที่ฝ่ายไทยแสดงความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการเมืองภายในพม่าต่อสื่อมวลชนทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างเปิดเผย เพราะพม่าถือว่าประเด็นทางด้านการเมืองภายในเป็นเรื่องที่เปราะบางและสร้างความอ่อนไหวให้กับของประเทศตนอย่างยิ่ง อันจะส่งผลให้พม่ามีความรู้สึกหวาดระแวงและไม่ไว้วางใจต่อฝ่ายไทยอย่างมาก และมีปฏิกริยาได้ตอบไทยในลักษณะที่รุนแรงอย่างเห็นได้ชัดในที่สุดดังหลายกรณีที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น

แต่กระนั้น วิธีการคลี่คลายปัญหาภายในของพม่า ซึ่งหากประสบผลสำเร็จก็ย่อมที่จะส่งผลดีต่อไทยในฐานะประเทศเพื่อนบ้านอย่างแน่นอน ควรเป็นการที่ประเทศต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไทยเลือกที่จะเข้าไปสร้างความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับพม่าในลักษณะทวิภาคี โดยการ

เจรจาหรือถึงปัญหาต่างๆระหว่างผู้นำของทั้งสองฝ่ายโดยตรง อันจะเป็นวิธีการที่จะได้ผลดีมากกว่าการเลือกใช้วิธีการเจรจาหลายฝ่าย หรือ วิธีการที่แข็งกร้าวต่อพม่า เพราะวิธีการเจรจาหลายฝ่ายนั้น อาจทำให้พม่ารับรู้ถึงความจริงใจที่ประเทศต่างๆมีให้แก่ประเทศของตนเองได้ยาก นอกจากนี้วิธีการที่แข็งกร้าวต่อพม่า ด้วยการปฏิบัติตนเสมือนผู้มีอำนาจที่สามารถเข้าไปชี้แนะในเรื่องต่างๆได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการเมืองนั้น ก็ย่อมไม่มีทางที่จะสำเร็จผลอย่างที่เคยปรากฏมาแล้วในอดีต

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย